

Ефективність та конкурентоспроможність аграрного виробництва

УДК 658.562:339.137.2

Л.Д. Павловська

к.е.н., доцент

С.О. Маковська

асистент

Житомирський національний агроекологічний університет

ВІДПОВІДНІСТЬ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ВИМОГАМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проблема якості продукції є комплексною та соціально орієнтованою, оскільки пов'язана з управлінням конкурентоспроможністю продукції, якістю життя населення та забезпеченням стійкого розвитку країни. Обґрунтовано, що основою формування якісної продукції є стандартизація, мета якої полягає у забезпеченні якості продукції з урахуванням вимог світового ринку та гарантування безпеки здоров'я населення. Запропоновані заходи щодо прискорення процесу гармонізації державних стандартів України до міжнародних та європейських.

Постановка проблеми

Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції – каталізатор успіху економіки України. У сільському господарстві є два шляхи розвитку – сільськогосподарська продукція буде відповідати міжнародним стандартам якості, що є вектором успіху України на світовому ринку та збагаченням її потенціалу, неконкурентоспроможна продукція позбавить Україну участі на світових ринках.

Вступ України до СОТ та крокування в євроінтеграційний простір вимагають доведення продукції до світових вимог, що наразі є головною проблемою підприємств. Тому одним з пріоритетних завдань розвитку як підприємств, так і національної економіки в цілому є покращення якості продукції, бо саме від тих продуктів, які ми споживаємо, залежить добробут суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В умовах сьогодення поняття «якість» доповнюється властивістю задовольняти суспільні потреби, які виступають основою економічних відносин, саме тому глибина розуміння поняття «якості продукції» має чітку ринкову спрямованість – задоволення попиту на якісну продукцію.

Вивчення даного питання викликає інтерес як у вітчизняних так і у іноземних науковців. Основні підходи щодо поставленої проблеми висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема В. Андрійчука, О. Бородіної, В. Власова, В. Галушка, В. Герасимчука, Т. Зінчук, А. Мазаракі, Г. Роберта, Е. Таверта, О. Шпичака та інших. Не дивлячись на вагомість проведених

досліджень, ряд аспектів даної проблеми у контексті євроінтеграції потребує подальших досліджень.

Об'єкт та методика досліджень

Поставлено завдання дослідити підходи щодо відповідності стандартів якості сільськогосподарської продукції світовим і на основі цих досліджень накреслити напрямки, які прискорять процес гармонізації національних стандартів до європейських.

Об'єктом дослідження є процес гармонізації державних стандартів України на сільськогосподарську продукцію до стандартів СОТ та ЄС.

Методологією дослідження є застосування комплексу методів, а саме абстрактно-логічних – індукції і дедукції, аналізу і синтезу, порівняння та графічний.

Результати дослідження

Проблема якості аграрної продукції є комплексною та соціально орієнтованою до ринкової, оскільки пов'язана з управлінням конкурентоспроможністю продукції, якістю життя населення та забезпеченням стійкого розвитку країни.

Україна посідає 72-е місце у світовому рейтингу конкурентоспроможності, котрий складається світовим економічним форумом [5]. Головним аспектом зростання конкурентоспроможності національної економіки є забезпечення високої якості аграрної продукції.

Щодо вивчення даного питання світова спільнота користується єдиними підходами, а саме принципами Комплексного Управління Якістю (TQM) [1]. Це концепція, яка передбачає багатостороннє, ціленаправлене та чітко скоординоване застосування систем та методів управління якістю в усіх сферах діяльності підприємства, а також протягом усього життєвого циклу продукції. За даною теорією нормативною складовою управління якістю продукції є стандартизація – інструмент, котрим суспільство має можливість управляти якістю для досягнення виробництва конкурентоспроможної продукції. Стандартизація направлена на розробку та встановлення вимог, норм, правил та характеристик, що забезпечують право користувача на продукцію певної якості. Саме стандартизація є рушійною силою входження до світових ринків.

Найвагомішою світовою структурою з розробки міжнародних стандартів і активного сприяння їх добровільному ухваленню і використанню для досягнення максимально можливого рівня ефективності в усьому світі є ISO – Міжнародна організація зі стандартизації. На даний час членами ISO є 120 країн, до яких входить і Україна. Завдяки членству в Раді ISO Україні надана можливість безпосередньо впливати на вирішення питань, що стосуються міжнародної стандартизації, при цьому відстоюючи інтереси держави [5].

В Україні існує ряд невирішених питань щодо розвитку національної системи стандартизації, котрі гальмують розвиток українського експорту та призводять до послаблення позицій на міжнародних ринках. Досить гострим є питання щодо гармонізації державних стандартів України до стандартів СOT та ЄС. Процес гармонізації відбувається досить повільно, про що свідчать дані рис. 1.

Сучасний стан гармонізації державних стандартів показує, що в галузі сільського господарства адаптовано до ISO та EN 53 % діючих стандартів, а у харчовій та переробній галузях – 28 %.

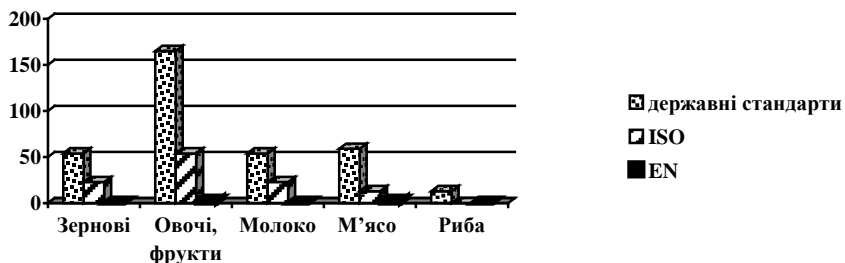

Рис. 1. Гармонізація державних стандартів України до світових стандартів

Джерело: розроблено за даними джерела [2].

Взагалі не гармонізовані до вимог ЄС стандарти в таких галузях, як землеробство, лісництво, бджільництво, птахівництво. Щодо молокопродукції, то із 54 діючих стандартів лише 23 адаптовано до стандартів ISO. Якість даної продукції визначається за державними ГОСТами ДСТУ 3662-97, вимоги якого далеко не відповідають рівню показників якості молока європейських країн [2]. Нормативні обмеження до молока вищого ґатунку є значно нижчими за європейські, за бактеріальним обміненіям вони становлять 300 тис./см³ і густиною – 1026 кг/м³, а в Директиві ЄС 92/461 ЕЕС – 100 тис./см³ та 1028 кг/м³ [3]. Відповідна ситуація спостерігається з продукцією зернових, конкурентоспроможність яких є занадто низькою. Так, за міжнародними стандартами ISO 7970:2000 смітна домішка не повинна перевищувати 2 %, тоді як згідно з ДСТУ смітна домішка допускається від 1,5 до 5 % для м'якої та від 2 до 5 % для твердої пшениці. Жорсткі вимоги висуваються і у галузі цукробуряківництва, де нарощування цукристості згідно з міжнародними вимогами повинно відповідати 19–20 %, тоді як в Україні допускається 17–18 %. Невідповідність українських стандартів міжнародним вимогам призводить до непорозуміння між покупцем та експортером, внаслідок чого у програті залишається українська сторона.

Отже, основна проблема гармонізації українських стандартів із міжнародними та європейськими полягає у високій вартості переходу на нові нормативи. Для перегляду й розробки нових стандартів на заміну тих, що діяли в колишньому Союзі, у 2005 р. урядом було виділено 1,2 млн грн, у 2006-му – майже 5,7 млн грн, а на 2007 р. з цією метою передбачалося 40,9 млн грн. Однак процес гармонізації просувається досить повільно, що стримує вихід вітчизняних товаровиробників на зовнішні ринки та послаблює експортний потенціал України.

Розширення експорту продукції агропромислового комплексу стримується також і тим, що в Україні не акредитовані відповідно до міжнародних стандартів ветеринарні лабораторії та лабораторії з сертифікації харчових продуктів. Будь-яке підприємство харчової галузі повинно знайти кошти, щоб рухатися у напрямі впровадження системи забезпечення виробництва безпечної харчової продукції – НАССР. Проте в АПК України є підприємства, у тому числі й переробні, які нині є збитковими. Передбачити у даному випадку, що їх очікує зі вступом до ЄС, неважко. На нашу думку, необхідно вирішити це питання на рівні держави, а саме – впровадити систему пільгового оподаткування для підприємств, котрі проходять етапи впровадження світових стандартів якості, аби сприяти адаптації цих підприємств до умов господарювання в новому конкурентному середовищі. Важливість цього важко переоцінити, бо якщо не впровадити систему якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини, то може виникнути значна загроза для самого функціонування більшості сільськогосподарських і молокопереробних підприємств та подальшого приєднання України до ЄС.

Відповідність діючих у підприємствах стандартів світовим, визнаним практично в усьому світі, – це гарантія того, що виробник виробляє та постачає продукцію високої якості й виконує свої обов'язки, обумовлені у контракті. Система забезпечення виробництва безпечної харчової продукції – НАССР не є обов'язковою до впровадження, але цього вимагає час. Тому, проблема невідповідності продукції міжнародним стандартам стоїть особливо гостро в системі управління підприємствами.

Висновки

Обґрунтовано, що одним з важелів формування якісної продукції є стандартизація, мета якої полягає у забезпеченні якості продукції із урахуванням вимог світового ринку та гарантування безпеки здоров'я населення. З метою прискорення процесу гармонізації стандартів якості та безпеки продукції до рівня європейських відповідним державним структурам – Міністерству Аграрної Політики та Держспоживстандарту України необхідно:

- створити ефективну інституційну структуру співробітництва з ЄС;

- гармонізувати законодавчу систему відповідно до європейської, приймати стандарти із врахуванням інтересів інших сторін, що підвищить конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції;
- створити систему реального кваліфікованого контролю сільськогосподарської продукції та безпеки продуктів харчування на господарських ринках;
- відрегулювати впровадження в Україні міжнародної системи НАССР;
- надати на пільгових засадах кредити підприємствам, котрі впроваджують світові системи якості;
- розробити програму щодо підготовки спеціалістів у галузі стандартизації та сертифікації.

Зрозуміло, що перелік викладених заходів не завершує дослідження цього питання, оскільки першочерговим завданням є адаптація українських стандартів до міжнародних та європейських, що забезпечить зростання інвестиційної привабливості галузі, конкурентоспроможності продукції, а відповідно і обсягу експортованої продукції.

Перспективи подальших досліджень

Наступні дослідження слід зосередити на системі управління процесом забезпечення якості та безпеки продукції, а також можливості застосування даних систем до вітчизняних товаровиробників.

Література

1. Царенко О.М. Управління якістю продукції: навч. посіб. / – О.М. Царенко, В.П. Руденко.– Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006. – 431с.
2. Аграрний сектор економіки на шляху до євроінтеграції: монографія / [авт.кол.: М. Бетлій, та ін.]; за ред. О.М. Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.
3. Балановська Т.І. Поліпшення якості продукції молочного скотарства як чинник підвищення її конкурентоспроможності // НАУ. – 2008. – Вип. 199. – С. 190–193.
4. Власов В.І. Особливості підготовчого періоду вступу Республіки Польщі до ЄС / В.І. Власов, О.О. Гуцаленко // Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С. 153–157.
5. De Global Competitive nests report. 2008–2009.[електронний ресурс]. – доступ до електронного ресурсу.:www.DeGlobalCompetitiveNestsReport.com. 2008–2009.
6. Krzysztof Wiktorowski. Influence of Implementing Quality Systems on the Growth of Competition of Agrarian-food Sector in West Pomeranian Region. / Krzysztof Wiktorowski. – Wroclav, 2006.
7. Програма технічної допомоги Європейського Союзу Україні. [електронний ресурс]. – доступ до електронного ресурсу.: www.sps-info.org.ua. Програма технічної допомоги Європейського Союзу Україні.